

WİKİPEDIA'NIN AÇIKTA KALAN YÜZÜNÜN ÖTESİNDEKİ KARANLIK - BİLGİ YÖNETİMİNDEKİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Analiz No : 2024 / 7

28.05.2024

Bu yazı, ilk olarak AVİM tarafından 22 Nisan 2024te yayınlanan İngilizce bir makalenin çevirisidir. Makalenin çevrilmesine AVİM Çevirmeni Ahmet Can Öktem katkıda bulunmuştur.

Yakın dönemde yayınlanmış olan The Dark Side of Wikipedia - The Billion-Dollar Web of Deception, Lies & Elite Manipulation (Wikipedia'nın Karanlık Tarafı - Milyar Dolarlık Aldatma, Yalan ve Elit Manipülasyonu Ağı) başlıklı yazıda, Geeta Pillai ile Nitish Verma, milyonlarca kişi tarafından yaygın olarak kullanılan çevrimiçi ansiklopedi Wikipedi'ayı incelemeye almıştır. Pillai ve Verma şu ifadelerde bulunmuşlardır:

> Bilginin erişilebilir olduğu kadar çarpıtılabilir olduğu bu dönemde, Wikipedia, önde gelen bilgi kaynakları arasında yer almakta, meraklı ve araştıran kişilerin ilk baktıkları kaynaklardan biri olmaktadır. Ancak, bu devasa dijital ansiklopedinin dış görünüşünün altında, gerçeğin, güvenin ve internetin yapısına ilişkin derin soruları gündeme getiren tartışmalar, iddialar ve faaliyetler karmaşası yatmaktadır.
>
> Google'ın mükemmele yakın bir Etki Alanı Yetkisi derecelendirme puanı veren algoritmasıyla desteklenen Wikipedianın internetteki benzersiz hakimiyeti, karmaşanın merkezinde yer almaktadır. Söz konusu sıralama, hemen hemen her aramada Wikipedia'nın gerçeklere ilişkin yorumunun, araştıran kişiye sunulan ilk yorumlar arasında yer almasını sağlamaktadır. Söz konusu görünürlük, günümüz internet kullanıcısının kısa dikkat süresiyle birleştiğinde, Wikipediayı, yalnızca zengin bir bilgi kaynağı değil, aynı zamanda anlatı kontrolü için bir çatışma alanı haline getirmektedir.
>
> Wikipedianın "herkesin düzenleme yapabildiği" açık, demokratik bir platform olduğu düşüncesi aldatmacadır... Kendi araştırmalarımız bile bu sonuca varmaktadır.

> Kolektif bilgi katkısının yararlı dış görünüşünün ardında karanlık bir gerçek yatmaktadır: Kamuoyu algısını şekillendiren içeriği düzenleyen kiralık trol orduları. Bu dijital paralı askerler, gündemleri ve anlatıları tarafsızlıktan uzak bir şekilde zorlayarak ve olgusal doğruluğu koruma kisvesi altında, gerçek katkıları etkili bir şekilde engelleyerek biçimleme savaşlarına girmektedirler ... Wikipedia'nın ağırlıklı olarak Batılı erkeklerden oluşan gönüllü editör tabanına dayanması, platformdaki bakış açılarının çeşitliliği konusunda tartışmalara yol açmıştır. Bu demografik tekdüzelik, yaymayı amaçladığı bilginin kapsayıcılığı konusunda endişeleri arttırmakta ve potansiyel olarak daha az temsil edilen grupların seslerini ve görüşlerini bir kenara itmektedir. Wikipedianın bu meydan okumalarla boğuşması, toplumun bilgiyle olan ilişkisini oldukça derin biçimde etkilemektedir. Sonu gelmeyen yanlış bilginin ortasında gerçeğin arandığı dijital çağda Wikipedia'nın mücadelesi, güven, uzmanlık ve dünyaya ilişkin ortak anlayışımızı şekillendiren güç dinamiklerine ilişkin daha geniş ikilemleri kapsamaktadır.[1]

Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) olarak, kurumsal düzeydeki geçmiş deneyimlerimiz göz önüne alındığında, bu değerlendirmeyle hemfikir olmamak mümkün değildir. Bu bağlamda, AVİMin Wikipedia sayfasında referans verilen bazı yazılarının 2021 yılında bazı etnik gruplar adına biçimleme savaşları yürüten "kimliği belirsiz dijital paralı askerler" tarafından sorgulandığını belirtmeliyiz. Bu "paralı askerler" AVİM'in bağımsız bir düşünce kuruluşu olmadığını iddia etmişlerdir. Bu iddialara ilişkin ayrıntılı açıklamalarımızın ardından Wikipedia yönetimi, iddialar üzerinde uzlaşma olmadığı sonucuna varmış ve AVİM sayfasının Wikipedia'da muhafaza edilmesini sağlamıştır. Ancak üç yıl sonra, 1 Şubat 2024 tarihinde Wikipedia'daki AVİM sayfası, bu "kimliği belirsiz" ama malum "dijital paralı askerler" tarafından yapılan düzenli saldırılar sonucunda silinmiştir. Konuya ilişkin yazışmalar ileride yapılabilecek araştırmalar için arşivlerimizde muhafaza edilmektedir. Bu süreçte AVİM internet sitesinin onlarca kez dijital saldırıya maruz kaldığını, arşivlerimizin silinmeye çalışıldığını ve internet sitemizin bu dijital saldırılar nedeniyle zaman zaman devre dışı bırakıldığını belirtmekte fayda vardır. Bu aşamada AVİM'in üzerinde iyi düşünülmüş değerlendirmesi, Wikipedia'nın genel bilgilendirme amacıyla yaygın biçimde kullanılmasına rağmen, isimsiz kişilerin kötü niyetli yayıncı düzeltmelerine açık, güvenilmez ve akademik bir kaynak olarak kabul edilmekten uzak bir platform olduğudur. Wikipedia'nın, sıklıkla belirli etnik grupları ve onların tarihlerini, kültürlerini ve hatta menşe ülkelerini hedef alan bir yanlış bilgilendirme ve propaganda platformuna dönüşmesi üzücüdür.

Bu bağlamda, kısa bir inceleme çalışması olarak, Wikipedia sayfalarındaki özellikle 1915 olaylarıyla bağlantılı olarak Türkiye'ye ve Türklere yönelik manipülasyon, çarpıtma ve yanlış tanıtmanın yapıldığı sistematik saldırıya odaklanacağız. Türkler ve Türkiye ile ilgili neredeyse tüm tartışmalı konularda benzer bir tutum sergilenmektedir.[2]

Bu bağlamda, Türkiye ve Türkler konusunda aşırı basitleştirmeler, asılsız iddialar, çarpıtılmış ve manipüle edilmiş rakamlar ve kaynaklar sürekli olarak gerçekmiş gibi sunulmaktadır. Wikipedia'nın 1915 olayları sırasında Ermenilerin "Kayıpları" ile ilgili sayfası buna bir örnektir. Bu sayfada, "1915 ve 1917-18 yılları arasındaki dönem için derlenen resmi Osmanlı istatistiklerine göre 800.000 kişinin öldüğü, bu rakamın Cemal'in

bürosundan alındığı, sonuçların resmi Osmanlı gazetesinde yayınlandığı..., iki ayda derlenen rapor ve istatistiklere dayandığı, 14 Mart 1919'da sonuçların Cemal tarafından kamuoyuna açıklandığı"[3] iddia edilmektedir.

Bu iddia, hem olgusal olarak yanlış, hem de aynı zamanda utanmaz bir sahtekarlıktır. Böyle bir resmi istatistik derlenmemiştir ve var olmaması sebebiyle de "Cemal'in Bürosu"ndan kaynaklanmış ve "resmi Osmanlı gazetesi"nde yayınlanmış olması mümkün değildir. Wikipedia yazısında bu "Cemal"in kim olduğu açıklanmamıştır. Bu, Suriye'deki ünlü savaş dönemi askeri valisi Cemal Paşa ile aynı kişi olduğu izlenimini vermek niyetiyle yapılmış kasıtlı bir dışlamadır. Söz konusu kişi, İttihat ve Terakki Cemiyeti ve üyelerine düşmanlığıyla öne çıkan Damat Ferit Paşa'nın İttihatçı karşıtı kabinesinin Dahiliye Nazırı Cemal Keşmir'dir. Rakamlar 14 Mart 1919'da kamuoyuna açıklanmamıştır. Bunun yerine Cemal Keşmir, 13 Mart 1919'da bir Fransızca gazeteye röportaj vermiş ve gazete, Keşmir'in sözlerini yanlış aktararak 800.000 Ermeni'nin öldürüldüğünü söylediğini öne sürmüştür. Röportajdan sonra basına açıklamalarda bulunan bakan, sözlerinin yanlış aktarıldığını ve 800.000 rakamının öldürülenlerin değil, yeniden iskana sevkedilen (relocate) edilen Ermenilerin sayısı olduğunu belirterek, ölenlerin sayısının bu kadar yüksek olamayacağını ifade etmiştir. Eğer Wikipedia yazısında iddia edildiği gibi, rakamlar iki aylık araştırmaya ve kamuoyuna açıklanıp resmi gazetede yayınlanmış resmi istatistik derlemelerine dayanmış olsaydı, Bakan Cemal Keşmir bunların doğruluğuna bu kadar açık bir şekilde karşı çıkmaz ve sözlerinin yanlış aktarıldığını söylemezdi. Şaşırtıcı olan, bu rakamlarla ilgili bir dizi yanlış beyan, çarpıtma ve uydurma hikayelerin Wikipedia yazılarında kolayca kullanılabilmesi ve on yılı aşkın bir süre boyunca Wikipedia'da kalabilmesidir.

Wikipedia yazısı, "800.000 kişinin öldürüldüğünün" resmi Osmanlı ve Türk kurumları tarafından doğrulandığı ve onaylandığı yalanını desteklemek için, "1928 yılında Yarbay Nihat tarafından yayınlanan bir Türk askeri tahmininde" 800.000 rakamının kullanıldığını ileri sürmektedir. Bu şekilde, Türk ordusunun o dönemde bu rakamı doğruladığı ve onayladığı iddia edilmektedir. Dahası, önde gelen Türk tarihçilerinden Yusuf Hikmet Bayur'un "ünlü bir eserinde" "800.000 Ermeni ... tehcir sonucu öldü veya amele tugaylarında öldü" diye yazdığı söylenmektedir. Böylelikle, öne sürülen resmi bir Türk Askeri tahminine ek olarak, Wikipedia yazısı şimdi de böyle bir izlenim yaratmaktadır.

Bu örnek, Wikipedia trollerinin nasıl çalıştığını, yalanları nasıl yaydığını ve hikayeler uydurduğunu mükemmel bir şekilde göstermektedir. İddia edildiği gibi, "Yarbay Nihat tarafından 1928 yılında yayınlanan Türk askeri tahmini" Türk ordusu tarafından yapılan bir tahmin değildi ve Yarbay Mehmet Nihat tarafından yayınlanmamıştı. Söz konusu iddia, Fransız askeri yazar Maurice Larcher tarafından yayınlanan bir kitapta yer almıştır. Larcher bu kitapta şöyle yazmıştır: "Anadolu, tehcir kurbanı ya da amele taburlarında ölenler olarak ... 800.000 Ermeni'yi kaybetmiştir." 1928 yılında, Türk Genelkurmayı bu kitabın bir çevirisini (Yarbay Mehmet Nihat tarafından yapılan) yayınlamış, ancak giriş bölümüne tarihçi ve entelektüel Yusuf Akçura ve Yarbay Mehmet Nihat tarafından hazırlanan iki ayrıntılı eleştiri eklemiştir. Her iki kişi de Larcher'in çalışmasının, önemli bir adım olmakla birlikte, dengeli muhakeme içermediğini ve konuyu daha iyi değerlendirmek için bir dizi kilit kaynağa başvurmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla, Wikipedia sayfalarında resmi Türk

Askeri tahmini olarak sunulan rakamlar, Fransız bir askeri yazarın kitabının çevirisinden başka bir şey değildir ve kitabın Türkçe çevirisinde asıl yazarı dengesizlik nedeniyle eleştirilmiştir.

Larcher'in çalışmasının savaştan sonra yürütülen bir Fransız araştırmasından alıntı yaptığını ve Ermeni kayıpları için daha düşük bir rakam verdiğini belirtmesi önemlidir. Larcher'e göre: "1920'de yapılan bir Fransız soruşturması, Türk halkının ve askerlerinin tehcir edilenlere karşı genellikle kusursuz davrandığı, ancak hastalığın yayıldığı gelişmemiş bölgelerde savaşın yol açtığı yokluk, uzun yürüyüşlerden kaynaklanan yorgunluk, ani iklim değişiklikleri ve yağmacıların zengin konvoylara saldırıları sonucunda yaklaşık 500.000 kişinin öldüğü" sonucuna varmıştır.

Yusuf Hikmet Bayur'un "800.000 Ermeni ... tehcir sonucu veya amele tugaylarında öldü" şeklinde yazdığı iddiası da, aynı şekilde Bayur'un kitabının ve sözlerinin saptırılmasıdır. Bayur, Maurice Larcher'in kitabını, doğruluğu hakkında yorum yapmadan sadece alıntılamıştır. Bayur, çalışmasının Ermeni meselesi ve 1915 olaylarını ele alan sonraki bölümünde konuyu daha ayrıntılı bir şekilde ele almış ve Larcher'in 500.000 rakamını kullanan çalışmasından alıntı yapmıştır. Larcher'in anlatımının büyük abartılar içerdiğini ve "bize karşı son derece önyargılı" olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla Bayur, 800.000 rakamını kabul etmemiş, Larcher'i abartmakla ve Türklere karşı önyargılı davranmakla eleştirmiştir.

Yukarıdaki bu kısa çalışma, Wikipediaya tarafsız bir referans noktası ve kaynak olarak güvenilemeyeceğini açıkça göstermektedir. İddiaların birçoğu, özellikle 1915 olayları gibi tartışmalı konularda ya tamamen uydurmadır ya da tümüyle faydasız hale getirmek için baştan aşağı çarpıtılmış ve yanlış sunulmuştur.

Pillai ve Vermanın yazısında, Kolektif bilgi katkısının tehlikesiz dış görünüşünün ardında karanlık bir gerçek yatmaktadır: Kamu algısını şekillendiren içeriği, kiralık trol orduları biçimlendirmektedir. değerlendirmesinde bulunulmaktadır. Bir yalan uzun süre devam ettirilemez. Gerçeklerin eninde sonunda ortaya çıkmak gibi tarihsel bir alışkanlığı vardır. Wikipediada yer alan yanlış ve sahte bilgilerin kaderi de aynı olacaktır.

*Resim: Linked-In

[1] Verma Nitish and Geeta Pillai, EXCLUSIVE: The Dark Side of Wikipedia - The Billion-Dollar Web of Deception, Lies & Elite Manipulation, BNN Breaking, February 13, 2024, https://bnnbreaking.com/breaking-news/the-dark-side-of-wikipedia-billion-dollar-deception-lies-elite-manipulation-3750235.

[2] Wikipedia:Articles for Deletion/Institute for Armenian Research, in Wikipedia, October 22, 2021,

https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Articles_for_deletion/Institute_for_Armenian_Rese
Wikipedia:Articles for Deletion/Center for Eurasian Studies, in Wikipedia, February 1, 2024, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Wikipedia:Articles_for_deletion/Center_for_Eurasian_Studies

[3] Casualties of the Armenian Genocide, in Wikipedia, April 16, 2024, https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Casualties_of_the_Armenian_genocide&oldid=1219222234

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "WİKİPEDIA'NIN AÇIKTA KALAN YÜZÜNÜN ÖTESİNDEKİ KARANLIK - BİLGİ YÖNETİMİNDEKİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2024 / 7. Mayıs 28. Erişim Kasım 15, 2026. https://avimbulten.org/tr/Analiz/WIKIPEDIA-NIN-ACIKTA-KALAN-YUZUNUN-OTESINDEKI-KARANLIK-BILGI-YONETIMINDEKI-ROLUNUN-INCELENMESI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır